

Р. А. Калужний,
доктор юридичних наук, професор

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ КОМІТЕТІВ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Рецензована монографія¹ виконана в рамках наукового дослідження Зозулі О.І. та присвячена актуальній у галузі конституційного права проблемі – удосконалення конституційно-правового регулювання статусу комітетів Верховної Ради України.

Подальша розбудова України як демократичної, правової, соціально орієнтованої держави нерозривно пов'язана з розвитком парламентаризму та підвищенням ефективності діяльності робочих органів вітчизняної легіслатури. Водночас на сьогодні відсутнє цілісне теоретичне розуміння інституту парламентських комітетів, залишається фрагментарним конституційне закріплення їх статусу, а також відсутнє сучасне системне законодавче регулювання вихідних засад, повноважень, порядку їх реалізації, форм роботи комітетів Верховної Ради України, статусу їх керівництва та членів. Тому в аспекті формування сильної системи парламентських комітетів в Україні та зарубіжних країнах вважаємо доцільним і своєчасним висвітлення автором монографії особливостей конституційно-правових засад організації та діяльності комітетів Верховної Ради України.

Автором аргументовано показана актуальність цієї проблематики та необхідність вдосконалення чинного законодавства, яке регламентує статус комітетів Верховної Ради України. Так, варто погодитися з автором у тому, що наразі парламентські комітети в Україні продовжують перебувати на перехідному етапі свого формування та впровадження передового світового досвіду парламентаризму. Проте ефективна діяльність і успішний розвиток статусу комітетів Верховної Ради України в значній мірі ускладнюється недосконалістю, невпорядкованістю і фрагментарністю їх конституційно-правових засад, відсутністю вичерпного законодавчого регулювання системи, компетенції, порядку реалізації повноважень, форм і гарантій діяльності, статусу керівництва та членів парламентських комітетів.

Монографія структурована стосовно потреби розкриття базових проблем розвитку сучасних комітетів Верховної Ради України та основних, визначених автором, етапів їх удосконалення. Зокрема, у роботі послідовно розкривається поняття та місце комітетів Верховної Ради України у державному механізмі, історико-правові засади їх формування, принципи діяльності та особливості конституційно-правового регулювання їх статусу; функції та повноваження комітетів Верховної Ради України, засади їх утворення та припинення повноважень, обрання та зміни персонального складу; повноваження керівництва та членів комітетів Верховної Ради України, правові гарантії діяльності та особливості відповідальності парламентських комітетів, їх керівництва та членів. У рамках визначення шляхів удосконалення організації діяльності комітетів Верховної Ради України розглянуто досвід формування та функціонування парламентських комітетів (комісій) у зарубіжних країнах, сформульовано напрямки вдосконалення конституційно-правових засад діяльності комітетів Верховної Ради України.

Так, у роботі розглядаються питання правової природи комітетів Верховної Ради України. З цього приводу автор обґрунтовано формулює важливу тезу про те, що комітети Верховної Ради України – це її постійно діючі, колегіальні, виборні робочі органи, що відповідно до чинного законодавства утворюються парламентом із числа народних депутатів України та забезпечують реалізацію завдань і функцій Верховної Ради України шляхом здійснення законопроектної роботи, а також підготовки, попереднього розгляду і контролю питань, віднесених до повноважень Верховної Ради України.

Позитивним у роботі вбачається й послідовна характеристика практики становлення комітетів Верховної Ради України, які на кожному історичному етапі відображають спільні та відмінні зако-

¹ Зозуля О.І. Конституційно-правовий статус парламентських комітетів в Україні: монографія. Харків: Майдан, 2019. 620 с.

номірності формування конституційно-правового статусу парламентських комітетів, врахування чого сприятиме удосконаленню конституційно-правового статусу комітетів Верховної Ради України та підвищенню ефективності їх діяльності.

Також заслуговують на увагу пропозиції автора щодо впровадження в організацію та діяльність комітетів Верховної Ради України принципів верховенства права, гуманізму, гласності, колегіальності, пропорційного представництва депутатських фракцій і груп, вільного обговорення і вирішення питань, рівності комітетів і їх членів, професійності, об'єктивності, підзвітності тільки парламенту, ефективності, виборності, науковості, патріотизму, плановості, взаємодії та системності. Однак, варто погодитись, що на сьогодні ці та інші принципи лише частково впроваджені у практику діяльності парламентських комітетів в Україні, тоді як їх подальша імплементація потребує конституційно-правового закріплення та деталізації таких вихідних засад організації та діяльності комітетів Верховної Ради України.

З огляду на дотеперішню відсутність комплексного наукового обґрунтування напрямків розвитку комітетів Верховної Ради України особливий інтерес представляє заключний розділ монографії, присвячений висвітленню основ формування та функціонування оновлених парламентських комітетів в Україні. Зокрема, наводяться пропозиції щодо осучаснення та деталізації їх функцій і повноважень, інтенсифікації законопроектної та контрольної діяльності, утворення комітетів відповідно до системи міністерств, дотримання квот пропорційного представництва депутатських фракцій, груп і позафракційних у складі комітетів, уточнення повноважень керівництва та членів комітетів, розширення правових гарантій та посилення відповідальності комітетів Верховної Ради України, їх керівництва та членів.

Досить вдало автор визначає шляхи вдосконалення правових засад діяльності комітетів Верховної Ради України, головними з яких називає: вироблення Концепції розвитку комітетів Верховної Ради України, розширення положень Конституції України щодо інституту парламентських комітетів, внесення змін до Регламенту Верховної Ради України та Закону України «Про статус народного депутата України», прийняття Законів України «Про тимчасові комісії Верховної Ради України», «Про нормативно-правові акти», «Про парламентський контроль», «Про парламентську опозицію» та ін., активізацію регулювання парламентськими комітетами своєї організації та діяльності.

Як впливає з огляду літературних джерел, наведених автором у монографічному дослідженні, то їх перелік є, на нашу думку, цілком вичерпним. Під час дослідження автором була використана не тільки юридична література і нормативно-правові акти, а й правозастосовна практика, що дозволило досягти високого ступеню обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, які сформульовані в роботі.

В монографії надається низка цінних пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення конституційно-правового регулювання організації та функціонування парламентських комітетів в Україні. Отримані результати дають можливість вирішити важливі завдання щодо розуміння сутності, змісту і особливостей конституційно-правового статусу комітетів Верховної Ради України, а теоретичні висновки та практичні рекомендації автора здатні, при умові їх використання в нормотворчому процесі, удосконалити правове регулювання з цього питання.

У цілому рецензована монографія в достатній мірі відображає авторську позицію щодо найбільш важливих сьогодні базових аспектів конституційно-правового статусу парламентських комітетів в Україні. При цьому, безперечно, є й інші проблеми у сфері організації та діяльності сучасних комітетів Верховної Ради України, що також потребують свого опрацювання й вирішення в рамках удосконалення їх конституційно-правового статусу, проте вже у межах наступного дослідження.

Разом із тим, з огляду на вдало структуровану роботу, ємність розкритих основних проблем з організації та діяльності парламентських комітетів в Україні та на вагомий обсяг представленої на рецензування монографії, можна вважати мету автора роботи досягнутою – науковці та практики отримають науково обґрунтоване уявлення про конституційно-правове регулювання статусу комітетів Верховної Ради України, його теоретичні засади і практичні шляхи удосконалення.

Монографія може бути використана в навчальному процесі та у практичній діяльності комітетів, тимчасових комісій та Апарату Верховної Ради України. Вона буде цікавою для всіх тих, кому не байдужі проблеми парламентаризму в Україні, зокрема статусу робочих органів легіслатури.